

IPCC kon niet met onzekerheid omgaan

Robbert Dijkgraaf - Louise O. Fresco

Het klimaatpanel van de Verenigde Naties, IPCC, erkende dit jaar dat er fouten staan in zijn rapporten - de processen en procedures van het klimaatpanel zijn nu aan een kritisch onderzoek onderworpen.

Gisteren presenteerde de InterAcademy Council (IAC) in New York de evaluatie van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) aan Ban Ki-moon, de secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Daarmee komt, hopen wij, een einde aan de controverses die de afgelopen jaren rondom het IPCC hebben gewoed.

De evaluatie van het IPCC maakt duidelijk dat, hoe solide het bouwwerk van de wetenschap ook is, de bruggen tussen wetenschap en politiek eveneens stevig moeten zijn om kennis te kunnen vertalen naar beleid. Wetenschap levert nu eenmaal geen pasklare beleidsoplossingen, maar inzicht én onzekerheid. Zeker bij onderwerpen als klimaatverandering, waar de belangen en potentiële gevolgen zo groot zijn, zijn zulke bruggen onderhevig aan sterke maatschappelijke, economische en geopolitieke krachten.

Een stevige brug rust aan beide kanten op goede bruggenhoofden: goed onderlegde ambtenaren én onderzoekers die in staat zijn te communiceren zonder te vervallen in simplificaties. Nederland bevindt zich wat dat betreft in een bevoorrechte positie; in tegenstelling tot veel andere landen waar de overheid weinig begrip heeft voor wetenschap, en wetenschappers zich het liefste afschermen, dan wel met goedbedoelde maar slecht onderbouwde ideeën naar buiten komen. Die ongelijkheid is des te wranger omdat veel problemen mondiaal zijn. Het opbouwen van kennis en een goede samenwerking tussen beleid en wetenschap in ontwikkelingslanden is dan ook cruciaal - een uitstekende nieuwe aanwending van ontwikkelingsgelden!

De evaluatie van het IPCC onderstreept dat de kwaliteit in de wetenschap wordt bewaakt met permanente cycli van beoordeling en verbetering. Peer review en refereed journals - dus beoordeling door de wetenschap zélf - zijn, ondanks alle kritiek, nog steeds het beste middel en vele malen beter dan alle alternatieven. Niets is zo dwingend als het kritisch oog van collega's en een inhoudelijk scherp debat onder experts. Ook al slipt er hier en daar wel eens een artikel door de mazen van het systeem, en wordt er soms gebruikgemaakt van 'grijze', nog niet geverifieerde literatuur, het zijn de vele iteraties van wetenschappelijke beoordeling die maken dat ongefundeerde resultaten uiteindelijk geen stand houden. Dit permanente streven naar toetsing, aanpassing en herziening is de grote verdienste van de moderne wetenschappelijke methode, waarin de feiten het laatste woord spreken. Solide wetenschap betekent nog niet dat het bruggenhoofd naar de politiek automatisch solide is: inspectie en onderhoud blijven nodig.

De belangrijkste les is wel dat de verschillende vormen van onzekerheid correct moeten worden weergegeven. Soms ontbreken de data om voldoende duidelijk de gevolgen aan te geven, bijvoorbeeld bij de veranderende regenval op regionale schaal. Soms zijn er wel genoeg data, maar zijn de verklarende mechanismen onduidelijk. Het IPCC heeft deze vormen van onzekerheid niet altijd goed onderscheiden. Wetenschap is een groeiproces en inzichten veranderen. Nu staat CO₂ centraal in het denken over duurzaamheid en klimaat, maar dat was vijftientig jaar geleden geenszins het geval.

Aan de andere kant van het bruggenhoofd moet de politiek begrip opbrengen voor wat de wetenschap wel en niet kan bieden. Dat geldt voor klimaatverandering, maar ook voor andere mondiale problemen zoals infectieziekten of biodiversiteit. De worsteling met het onbekende zal

altijd bij ons blijven. Politici moeten beslissingen op onzekerheden durven baseren, ook al vraagt de kiezer om een risicoloze samenleving.

Ten tweede wijst de IPCC-evaluatie op het belang van transparantie: in het kiezen van de auteurs die de rapporten schrijven en evalueren, en in het vermijden van belangenverstremming. Niet alleen de uitkomst van onderzoek, maar ook het proces waarlangs deze conclusie bereikt is, moet duidelijk zichtbaar zijn, zeker in een wereld waar steeds meer mensen zich betrokken voelen. Als er binnen de wetenschap debat bestaat over de verschillende inzichten, dan moet dat ook gedeeld worden. Daarbij hoort open en snelle communicatie. Het IPCC liep af en toe achter de feiten aan en bleek niet in staat eerdere vergissingen te corrigeren.

De enorme groei in de wetenschap is gepaard gegaan met verbeteringen in de organisatie, management en bestuur van onderzoek. Mondiale problemen zoals klimaatverandering vragen grootschalige inspanningen en financiering met een bijbehorende professionele aansturing. Het IPCC als wereldwijde netwerkstructuur is beslist vernieuwend, maar is ook kwetsbaar gebleken. Hoe lovenswaardig de vrijwillige bijdrage van wetenschappers ook is, klimaatonderzoek is zo belangrijk dat het de beste organisatievorm verdient.

Ten slotte, het klimaat stopt niet bij de landsgrenzen. Het klimaatprobleem is opgehangen in complexe internationale onderhandelingen die aan allerlei geopolitieke krachten staan blootgesteld. Een wereldregering lijkt verder weg dan ooit. Oplossingen zullen gezocht moeten worden in per definitie broze coalities tussen landen met uiteenlopende belangen. Daarom moet extra behoedzaam geopereerd worden en niet meer zekerheid geboden dan de wetenschap kan verantwoorden, zeker waar het gaat om het vertalen van mondiale modellen in nationale beleidsopties.

Als de evaluatie van het IPCC één ding heeft laten zien, dan is het de kracht van zelfopschonende procedures, zowel in de wetenschap als in de toepassing daarvan voor beleid. De sleutel tot dit alles is onafhankelijkheid. Alleen als de wetenschap in staat is belangenvrij te functioneren, als in alle openheid een kritisch debat gevoerd kan worden, krijgt de wereld het solide advies waar beleid op gebaseerd kan worden. Het IAC-rapport zal dan ook zeker niet het laatste woord over het IPCC zijn. Veel zal nu afhangen van de mate waarin de lidstaten de aanbevelingen over nemen. Nederland kan hierbij een voortrekker zijn met zijn goede onderzoekscapaciteit en betrokkenheid bij klimaatverandering, die ons immers direct, als laaggelegen delta, en indirect, als open economie, raakt. Er is maar één benadering voor mondiale problemen: investeren in kennis, in ons land en daarbuiten. Dat is een mooie uitdaging voor een nieuwe regering, van welke politieke signatuur dan ook.

Robbert Dijkgraaf is co-voorzitter van de InterAcademy Council, de wereldwijde associatie van wetenschapsacademies die door de secretaris-generaal van de Verenigde Naties is gevraagd de processen en procedures van het IPCC te onderzoeken. Louise O. Fresco was lid van de internationale commissie die deze evaluatie heeft uitgevoerd.